

A FOURIER-FÉLE MECHANIKAI ELV ALKALMAZÁSÁNAK ALGEBRAI ALAPJA.

FARKAS GYULA I. tagtól.

Már két közleményben következtettem ezt. Most ebben a harmadikban aránylag igen egyszerű módon teszem, a melynél egyszerűbbet találni aligha lehetséges, a mennyiben t. i. számon tartjuk, hogy akárhány egymástól független homogen, lineáris egyenlőtlenség rendelhető össze, mihelyt a vezérmennyiségek száma kettőnél nagyobb. Nem számol ezzel az eshetőséggel egy újabb időben közölt e tárgyú német dolgozat sem (HENNEBERG, Crelle Jour. 1894). Pedig leginkább ennek az általánosságnak a szempontjából hasznos az alkalmazás általános analitikai módszere.

Legyen

$$\begin{aligned}
 A_{11}u_1 + A_{12}u_2 + \dots + A_{1n}u_n &\equiv \theta_1 \geq 0 \\
 A_{21}u_1 + A_{22}u_2 + \dots + A_{2n}u_n &\equiv \theta_2 \geq 0 \\
 \dots &\dots \\
 \dots &\dots
 \end{aligned}
 \tag{1}$$

egyenlőtlenségi rendszerünk, és ennek minden megoldásában teljesüljön:

$$A_1u_1 + A_2u_2 + \dots + A_nu_n \equiv \vartheta \geq 0.
 \tag{2}$$

A FOURIER-féle mechanikai elv alkalmazásának algebrai alapját a következő tantétel képezi: mindig léteznek olyan nem negatív, az u vezérmennyiségektől független multiplierok λ , hogy

$$\vartheta \equiv \lambda_1\theta_1 + \lambda_2\theta_2 + \dots
 \tag{3}$$

E tantétel lehető legegyszerűbb, egészen szigorú és teljes bebizonyítását szándékozom adni a következőkben.

*

A (2)-ben lévő A_n oefficiens legyen 0-tól különböző. Számítsuk ki a (2)-ből az u_n vezérmennyiséget, mint a többi u és mint ϑ függvényét, azután (1)-ben helyettesítsük mindenütt ezzel a függvényvel. Ez is megtörténvén, osszszuk el az egyes egyenlőtlenségeket a ϑ bennük lévőoefficiensének abszolút értékével (a mennyiben az 0-tól különbözik). Az eljárás eredménye legyen:

$$\begin{aligned} \vartheta + p_1 &\equiv \theta_{p_1} \geq 0, & \vartheta + p_2 &\equiv \theta_{p_2} \geq 0, \dots \\ r_1 &\equiv \theta_{r_1} \geq 0, & r_2 &\equiv \theta_{r_2} \geq 0, \dots \\ -\vartheta + q_1 &\equiv \theta_{q_1} \geq 0, & -\vartheta + q_2 &\equiv \theta_{q_2} \geq 0, \dots \end{aligned} \quad (1)'$$

a hol $p_1, p_2, \dots, r_1, r_2, \dots, q_1, q_2, \dots$ az $u_1, u_2, \dots, u_{n-1}$ vezérmennyiségek lineáris homogen, egész függvényeit jelentik.

A föltevés szerint e rendszernek minden megoldásában, azaz minden öt kielégítő $\vartheta, u_1, u_2, \dots, u_{n-1}$ értékrendszerben

$$\vartheta \geq 0. \quad (2)'$$

Az (1)' első sorában szükségképen létezik legalább egy egyenlőtlenség, mert ha az első sor nem léteznék, akkor lehetne $\vartheta < 0$.

Most az (1)' rendszer helyett egy más t irok fel, a mely abban különbözik ettől, hogy ennek a harmadik sora helyett oly egyenlőtlenségeket tartalmaz, a melyek (1)'-ből a ϑ eliminálásai által keletkeznek:

$$\begin{aligned} \vartheta + p_1 &\equiv \theta_{p_1} \geq 0, & \vartheta + p_2 &\equiv \theta_{p_2} \geq 0, \dots \\ r_1 &\equiv \theta_{r_1} \geq 0, & r_2 &\equiv \theta_{r_2} \geq 0, \dots \\ p_1 + q_1 &\equiv \theta_{p_1} + \theta_{q_1} \geq 0, & p_1 + q_2 &\equiv \theta_{p_1} + \theta_{q_2} \geq 0, \dots \\ p_2 + q_1 &\equiv \theta_{p_2} + \theta_{q_1} \geq 0, & p_2 + q_2 &\equiv \theta_{p_2} + \theta_{q_2} \geq 0, \dots \\ \dots & \dots & \dots & \dots \\ \dots & \dots & \dots & \dots \end{aligned} \quad (1)''$$

Ennek is minden megoldásában

$$\vartheta \geq 0. \quad (2)''$$

Tegyük fel ugyanis, hogy ebben lehet $\vartheta < 0$. Ekkor az első sorából folyólag minden $p > 0$. Ha p_1 a legkisebb p , akkor a ϑ birhat benne még $-p_1$ értékkel is. Így azonban az (1)'' harmadik sora szerint az (1)' harmadik sora is teljesül, tehát az egész (1)' teljesül, már pedig a föltevés szerint ez csak nem negatív ϑ értékek mellett elégíthető ki: az (1)'' minden megoldásában is csak $\vartheta \geq 0$ lehet.

Ez meg lévén állapítva, szorítkozzunk most egyelőre (1)'' ama speciális megoldásaira, a melyekben egy p sem negatív, tehát a melyekben:

$$\begin{aligned}
 p_1 &\geq 0, & p_2 &\geq 0, \dots \\
 r_1 &\geq 0, & r_2 &\geq 0, \dots \\
 p_1 + q_1 &\geq 0, & p_1 + q_2 &\geq 0, \dots \\
 p_2 + q_1 &\geq 0, & p_2 + q_2 &\geq 0, \dots \\
 \dots & \dots & \dots & \dots
 \end{aligned} \tag{1}_1$$

Mindenesetre létezik (1)''-nek oly megoldása, a mely (1)₁-nek eleget tesz (t. i. legalább is azzal, hogy minden p, q, r eltűnik).

Az (1)₁-ben legalább egy bizonyos p mindig $= 0$; mert ha minden p egyszerre > 0 , akkor lehetne $\vartheta < 0$ az (1)''-ben, továbbá ha nem egyszerre minden p lehetne > 0 , akkor egyszerre is lehetne (mivel külön-külön helyes egyenlőtlenségek összege is helyes).

Legyen már most, hogy (1)₁ minden megoldásában $p_1 = 0$, tehát mindben

$$-p_1 \geq 0, \tag{2}_1$$

és tegyük fel, mikép $n - 1$ vezérmennyiség esetében áll a bebizonyítandó tétel. Akkor (1)₁ és (2)₁ viszonyát illetőleg áll, mert ezekben már csak $u_1, u_2, \dots, u_{n-1}$ fordulnak elő. Léteznek tehát olyan nem negatív P, Q, R multiplicatorok, hogy

$$\begin{aligned}
 -p_1 &\equiv P_1 p_1 + P_2 p_2 + \dots + R_1 r_1 + R_2 r_2 + \dots \\
 &+ O_{11} (p_1 + q_1) + Q_{12} (p_1 + q_2) + \dots \\
 &+ O_{21} (p_2 + q_1) + Q_{22} (p_2 + q_2) + \dots \\
 &\dots \\
 &\dots
 \end{aligned} \tag{3}_1$$

Ennek a segedelmével pedig már n vezérmennyiség esetére is következtethető az alaptétel, vagyis következtethető a (3).

A (3)₁ tekintetbe vételével (1)''-ből könnyen fölismerhető műveletek rendén következik:

$$\begin{aligned}
 & (1 + P_1) \theta_{p_1} + P_2 \theta_{p_2} + \dots + R_1 \theta_{r_1} + R_2 \theta_{r_2} + \dots \\
 & + Q_{11} (\theta_{p_1} + \theta_{q_1}) + Q_{12} (\theta_{p_1} + \theta_{q_2}) + \dots \\
 & + Q_{21} (\theta_{p_2} + \theta_{q_1}) + Q_{22} (\theta_{p_2} + \theta_{q_2}) + \dots \\
 & + \dots \dots \dots \dots \dots \dots \dots \equiv (1 + P_1 + P_2 + \dots) \theta.
 \end{aligned}$$

(A M. Tud. Akadémia III. osztályának 1898 október 17.-én tartott üléséből.)